

פיליטון.

פ. שמאי.

הרהורי בקרת.

א.

"מקלט".

הקורא הותיק של היום מצא א"ע פתאום שקוע עד ארכובותיו בערמה של ספרות חדשה ו"חדישה", הוא מתחיל לקרא תריסר עתונים, שבועונים, ירחונים ומאספים בבת אחת — ואין נחת...

למה אין נחת?

ההר אשר העפלנו עליו במשך השנים האחרונות היה הר-שריפה ולו גם היה ההר הזה מוליד פיל לא היה בכחו להפתיע אותנו — ומה גם... מראה הערמה העתונאית שלנו כיום הוא כמראה ערמת מטלטלין שנצברו לאין-ספורות מכל המינים בערבוביה לתוך מחסן גדול אחד אחרי שריפה נוראה שפרצה בעיר... מחסן זה אינו בית קבוע אלא דירת ארעי, לפי שעה — מקלט!

הבה ונציין תוך המחסן הזה — אל תוך מטלטליו.

בראש ה"מקלט" (מופיעה פואימה גדולה וארוכה "וילנה" מאת ז. שניאור, הפואימה היא, באמור, גדולה וארוכה, ולמען לא יאבד הקורא את דרכו בה ולא יתעה כצאן אוכד בצייה — נסתמנה הפואימה ה"מסיאדית" הזאת (ככל הפואימות הגדולות של יתר המשוררים הגדולים) באותיות הא"ב בצד כל שורה חמשית, הקורא לא יצטרך איפוא "לאחוז באצבעו" במקום שעמד בו בכדי לשאף רוח ולהצפש קצת... השם "וילנה" הוא לאו-דוקא, אם נכנה את הפואימה לא לפי בית העקר של שטרשון, ביה"ד של האלמנה והאחים ראם ושאר הדברים הנמצאים במקרה בעיר זו, אלא לפי הלך הרוח של המצייר וקלסתר הפנים של המצויר, לא, לא רק לוילנה יש

(^o) "מקלט" יוצא אחת לחדש. העורך י. ד. ברקוביץ, הוצאת "שטיבל".

תשרי תר"פ.

סינור בלה ושבים טלוא ודובשני-פורים ומרקחת-פסח ומליצות-סופרים וריח תבשילי השבת, כאלה וכאלה ימצא המוצא גם בקובנה, בבריסק דליטא, בורשה ובכל תפוצות ישראל, וכן אפשר "להתעכב" לרגל "משה של מיכל אנגילו" ו"לדבר אתו משפט" לא רק בוילנה דוקא...

יודע הוא שניאור שהוא משורר גדול (כלומר: המשורר הגדול) וע"כ החליט לעשות כעצתו של הדר, יוסף קליוונר ולהעתיק את משכנו מן היפה אל הנשגב, והתחיל לכתוב רק שירים גדולים, גדולים מאד, גדולים ממנו... אמנם בתערוכה בעלי-לשון ועושי-בשפה יקבל הוא אולי את הפרס הראשון, ואם יש שבוילנה נשאר עוד לפליטה איזו משכילים מ"שוחרי השפה העבריה" ידושנו עונג בקראם את הפואימה, וכהתימם לקרא יקרצו איש אל אחיו בעיניהם לאמר: "מזיק"... אבל "התרונות בלחשן" לא תחרוניה את הפואימה הזאת, מפני שתרוות לוחשות אינן אוהבות בודאי חרויים צעקנים של פואימה צורמת את האוזן בקולה, "קול רעם רב-עסק"... וספק גדול הוא אם הויליה המסלסלת את "זמירות בעל הבית הקטן" תתרצה להכניס את ראשה בעובי הקורה ולסלסל את היוצרות של בעל הלשון הגדול, היו ימים ושניאור שז' את שיריו בלחש, בצנעה ושיריו היו יפים אז, יפים עד למאד, אז עמד על סף היכל השירה והכיר את מקומו וידע לפני מי ולפני מה הוא עומד, אך הימים המעטים האלה כבר "חלפו הלכו למו" ושניאור מנצח כיום על המון אינסטרומנטים בבית חרושת של השירה, צועק בקולי קולות ומרעיש עולמות, ובקראנו פואימות כעין "וילנה", "על צלילי המנדולינה", וכיוצא בהן — וראינו לפנינו את המנגן "האוניברסלי" הידוע המזוין מכף רגלו ועד ראשו בכלי-זמר שונים ומשונים, מחלל בחליל החקוע תוך פיו, מכה בתוף התלוי לו מאחוריו, מניע ברגל אחת מין מכונת-מצלצלים הכרוכה לו בעקבו ועל כל אלה הוא מטלטל ב"אמנות" נפלאה את כובע-הפעמונים החבוש לראשו...

רצה שניאור להראות לנו את "וילנה" — והלכנו אחריו, אך הוא תסתולל בנו ובמקום להוביל אותנו בחוצות ירושלים דליטא ולעמוד עמנו פה ושם למען נקשוב ללחש התרוות הלוחשות את שירת העיר-והאם-בישראל ונראה בגלוי-שכינתה — הביאנו אל עלית גג ביתו, הושיבנו על הספה, הצית ציגרת-האבאנה נכפרה ובחללו לעשן — ויקם וישפוך עלינו ששים וששה קבים של ריטוריקת-חצץ וידרוש לפנינו דרשה ארוכה ומסוכסכת כ"יד הלשון הטובה עליו".

כה נחני יאבי — אל בית התפלה" — "אולי אפרוש עוד כפי — אל אבל הלילה הערב — אחר ארדה שלו — אל בקעת הלילה — אך איש לא יפנה מבטו — אל עבדי..."

כן, איש לא יפנה מבטו אל עברו של דוד פוגל, יען כי הוא אינו צועק והתרוה שלו רק נעה, נעה דומם מול משכן לבן תוך ליל שחור, והוא פורש את כפיו בלי כשיל ובלו כילפות, אבל בחסד עליון...

ובחסד עליון הוא שר שירה עליונה, זאת השירה שבאה לאטה מעולם אחר ודוקא ממקום שהספרות לא "עשתה לה שם כנפים" — מגליצייה, וטוב טוב עשה העורך שהכניס אל ה"מקלט", הקולט את הכל, גם את שירו של מ. מ. דוליצקי, "והיה באחרית הימים": בכדי שבאחרית הימים לא נסיה את דעתנו חלילה מימות-קדם, מה "מכתמים" המחוכמים שהיו נמלאים את "הלבנון" ואת ה"כוכבים" — תהא מנוחתם כבוד.

השירים האחרים —

לא, אין עוד שירים אחרים בספר ראשון זה של ה"מקלט", אבל יש בו מין דבר שהוא... לא שיר ולא ספור כ"א — מגילה, שמה הוא "מגילת מנוח" מאת פ. גינזבורג, וכשאי קורא מגילות כאלה אני מתחרט על זה שביאליק שלנו כתב את "מגילת האש" שלו והחטיא כזה את הרבים... למה כל השריון של לשון "החומש" וצורתו כשכל המלחמה אינה אלא בקני-רובים של ל"ג בעומר? אדם היהודי "מפרחי הגולה אשר הגלו נבוכדנצר הכשדי וטיטוס הרומאי" והוא חי בארץ צפון כימי תלום החולמים אינו קורא "אהה" לאלהי מרום על ה"נבלה" אשר עשה ה"סבל העובר לפני החלון" לבת-שכנתו בעלית ביתה, ואלהי השמים מצדם אינם "בושים מהראות" עקב מעשה-נורא" אשר כזה... ואם אחרי גרודים רבים שב אדם היהודי אל רחל אהובתו והיא ילדה לו בן זכר לתקופת השנה — הרי גם זה אינו יוצא מגדר הרגיל... ומעשה רב כזה יכול להקרנות לכל אדם-וחוה, העיקר הוא כי פ. גינזבורג קרא להילד שם בישראל "מנוח" לאמר — בימיו ראה המנוחה אדם היהודי, אבל לשם זה לא היה כדאי להרגיז את הנביאים ואת לשונם וסגנונם.

(סוף יבא).

וכשם שלא זכינו לשמוע את "צלילי המנדולינה" של האיטלקית וראינו במקומם את "פרק-הפגולים" — כך לא זכינו לראות הפעם את "וילנה" כ"א את דובשני-הפורים, ו"תפוחים נמכרים בקולות וקריאות-נצחון"...

הציורים שבפואימה הלזו, אף היפים שבהם, אינם מצטרפים בשום אופן לציור אחד שלם מחוטב חטיבה אחת תבנית-יצירה מעשה ידי אמן: הציורים אצים, רצים ומסתובבים לפניך, כאוץ וכרוץ וכהסתובב המון אבטומובילים ורכבות על גשרי-אימה תלויים על עברי פי פחת בתמונות הקינומה בחמוד לו לצון המנצח על הבד... כך וכך — הך והך! זהו כל הטון החוזר-בפואימה הזאת, איה כנור? איה עוגב? איה חליל? לא מהם ולא מקצתם, בכשיל וכילפות יחלום שניאור — למען ישמעו וייראו...

ומן ה"גשגב" אל ה"יפה"... וחי השירה, וחי היופי — כי חרוז אחד משירי דוד פוגל שבאו ב"מקלט" זה עולה על כל הפואימה "וילנה", בעלות השחר על אלפי פגסי-רחוב, הקורא יוצא לרגע מתוך אנדרולומוסית מהומה רבה, מתוך לבירינט של דברי-דברים, וחרוזי-חרוזים וקולי-קולות וגח מנוחה שלמה, לאמר: יצלצלו להם המצלצלים,

אולם אני —

אתע אטי עם הצללים החשאים

הרזים.

גם לדוד פוגל יש תרוה, אבל חרזה אחרת לגמרי, היא אינה גם לוחשת, היא רק נעה, נעה בנוע הדממה הדקה:

מול משכנך הלבן

קודרה תעמוד התרוה הערומה

הנעה.

בודד אשוב מן הלילה

חרש לה אשתחיה:

"אמרי שלום אל גברתך!"

אין קול אבל יש — קשב... כה ידבר הכנור וזה נאום הצבעים, שירים קצרים כאלה ארוכים יותר מפואימות נשגבות מפני שאותם יקרא הקורא לא אחת ולא שתיים:

"ידי תאחז את ירך — החולמה — ואש אנהגך בין הלילות — —